

N:o 34.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående lindring i villkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljadt lån å 2,000,000 kronor; gifven Stockholms slott den 22 mars 1889.

Sedan Riksdagen enligt underdånig skrifvelse den 17 maj 1877 beviljat Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag, för sänkning och reglering af vattuhöjden i sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt utförande af dermed sammanhängande arbeten, ett lån å 2,000,000 kronor att från statskontoret utgå med vilkor, utom andra, att å hvarje lyftadt belopp af lånet skulle årligen till slutet af år 1887 erläggas fem procent ränta från lyftningsdagen samt för tiden från och med år 1888 årligen erläggas åtta procent å hela den lyftade lånesumman, hvaraf ränta skulle godtgöras efter fem för hundra af det obetalda kapitalbeloppet och det öfriga utgöra afbetalning derå,

samt, efter det hela lånebeloppet blifvit af bolaget lyftadt, Riksdagen, med anledning af en utaf Kongl. Maj:t i ämnet aflåten proposition, enligt underdånig skrifvelse den 5 maj 1885 dels, för tiden från och med år 1886, nedsatt räntan å berörda lån till fyra och en half procent för år, dels ock medgifvit att bolaget finge erhålla anstånd med denna räntas erläggande för åren 1886—1890 sålunda, att efter dessa års förlopp den för desamma upplupna ränta lades till den beviljade lånesumman, hvarefter å det sålunda uppkommande beloppet skulle erläggas vid slutet af hvarterdera året 1891, 1892, 1893, 1894 och 1895 fyra och en half procent årlig ränta samt vid slutet af år 1896 och följande år, tills lånet blifvit slutbetaldt, en annuitet af åtta procent, deraf fyra och en half procent beräknades som ränta å oguldna beloppet och återstoden utgjorde kapitalafbetalning,

vill Kongl. Maj:t, med åberopande af hvad bilagda utdrag af protokollet öfver civilärenden för denna dag innehåller, härmed föreslå Riksdagen,

att Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag må erhålla eftergift å den vid 1890 års slut upplupna, till 450,000 kronor uppgående, oguldna räntan för åren 1886—1890 å ifrågavarande statslån; samt

att sjösänkingsbolaget derjemte medgifves den lindring i betalningsvilkoren för lånet, att å lånesumman, 2,000,000 kronor, skall erläggas vid slutet af hvartera året 1891, 1892, 1893, 1894 och 1895 tre och en half procent ränta samt vid slutet af år 1896 och följande år, tills lånet blifvit slutbetaldt, en annuitet af fem procent, deraf tre och en half procent beräknas som ränta å oguldna beloppet och återstoden utgör kapitalafbetalning.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

E. von Krusenstjerna.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 mars 1889.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre BILDT,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EURENSVÄRD,
Statsråden: herr LOVÉN,
friherre VON OTTER,
VON KRUSENSTJERNA,
WENNERBERG,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
ÖRBOM,
friherre ÅKERHJELM.

29:o.

Departementschefen statsrådet von Krusenstjerna anförde derefter:
»På derom af Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag gjord ansökning förklarade Kongl. Maj:t genom nådig resolution den 12 maj 1865, att hinder från det allmännas sida icke mötte för nämnda bolag att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med en af öfversten J. A. Sundmark utarbetad plan verkställa sänkning af berörda sjöar jemte ombyggnad af Hjelmare kanal, så att, med beräkning jemväl af tillräckligt djup för segelfarten vid sjögång å Hjelmaren, vattnet sänktes sex fot under den antagna medelvattenhöjden, men sju fots segeldjup till Hjelmarens hamnar fortfarande bibehölles, dock att, innan arbetet finge

komma till utförande, fullständig plan för verkställigheten deraf och de åtgärder, som för segeldjupets framtida vidmakthållande kunde finnas nödiga och för det allmänna betryggande, skulle till Kongl. Maj:ts pröfning och fastställelse öfverlemnas.

Med anmälan att till följd af föreskriften uti ofvanberörda nådiga resolution sjösänkingsbolaget låtit verkställa undersökning för utrönande af de rubbningar i dåvarande förhållanden och deraf härflytande enskilda ersättningsanspråk, som genom ifrågavarande sjösänkningar skäligen kunde för vattenverks- och strandegare derstädes uppkomma, samt att alla enskild rätt berörande tvistefrågor blifvit, så vidt de kunnat utgöra laga hinder för sjösänkningen, i domstolsväg afgjorda, anhöll år 1874 direktionen för sjösänkingsbolaget genom sin ordförande, att Eders Kongl. Maj:t täcktes meddela fastställelse å en bifogad fullständig plan för sänkingsarbetets verkställande och de åtgärder, som för vidmakthållande af 7 fots segeldjup i Hjelmaren och Hjelmare kanal vore nödiga och för det allmänna betryggande, hvilken plan blifvit af öfverstelöjtnanten A. Grafström upprättad med ledning af öfversten Sundmarks plan och de förslag i ämnet, som afgifvits af vederbörande synerätt, samt med iakttagande af de genom i ärendet meddelade utslag och domar gifna föreskrifter.

Efter vederbörandes hörande faststälde Eders Kongl. Maj:t den 2 februari 1877 omförmälda, af öfverstelöjtnanten Grafström upprättade plan för Hjelmarens och Qvismarens sänkning att vid arbetenas utförande lända till efterrättelse. Dervid stadgade Eders Kongl. Maj:t, att bolaget skulle, utom de för sjöarnes sänkning och markens torrläggning erforderliga arbeten, för bibehållande af 7 fots segeldjup i Hjelmaren och Hjelmare kanal samt sjöfartens upprätthållande å samma farled

delvis ombygga Hjelmare kanal och i sammanhang dermed under den del af seglationstiden, som kanalen i och för ombyggnaden hålles stängd, besörja trafiken emellan Hjelmaren och den segelbara delen af Arboga å utan förhöjning af de i gällande kanaltaxa bestämda fraktavgifter;

fördjupa segellederna till Örebro och Hjelmarens viktigaste hamnar, så att äfven under sjögång 7 fots segeldjup der kunde efter sänkningen påräknas, och att allt framgent bibehålla dessa farleder vid samma djup;

verkställa och, intill dess derom annorlunda förordnades, fortfarande bekosta utprickningen af samma farleder, med undantag af den prickning, som förut besörjts af Örebro stad;

allt framgent, då segling emellan Essundet och Svartåns utlopp (det så kallade Oset) af vidriga vindar omöjliggjordes, tillhandahålla tjenlig ångbåt för kostnadsfri bogsering af segelfartyg öfver den så kallade Hemfjärden;

inrätta och underhålla en regleringsdam vid Hyndevad samt anskaffa bostad och bereda aflöning åt en af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen der anställd damvaktare; samt

på det att sjösänkingsbolaget i en framtid måtte kunna befrias från förpligtelserna, i hvad de afsåge den allmänna trafiken, insätta i statskontoret 100,000 kronor att af statskontoret göras fruktbärande för att medelst räntans läggande till kapitalet bilda en fond, hvaraf den årliga räntan kunde i mån af behof användas till bekostande af det bolaget ålagda underhållet af segeldjupet i Hjelmaren samt af dambyggnaden vid Hyndevad och öfriga för sjöfartens bekvämlighet bestämda anordningar, aflöning af damvaktaren vid Hyndevad med mera dylikt; Kongl. Maj:t dock förbehållet, såväl att bestämma om fondens förvaltning och användning som ock att framdeles pröfva och afgöra huruvida densamma kunde anses för sitt ändamål tillräcklig eller borde af bolaget ökas.

Enligt Grafströms år 1873 uppgjorda, på då gängse pris grundade beräkningar skulle verkställigheten af de i den sålunda fastställda planen afsedda åtgärder erfordra följande kostnadsbelopp, nemligen:

1:o) samtliga erforderliga arbeten vid Hjelmarens utlopp	kr.	335,298: —
2:o) ombyggnaden af Hjelmare kanal	»	354,291: —
3:o) fördjupningen af farlederna i Hjelmaren	»	284,133: —
4:o) fördjupningen af hamnarne derstädes	»	31,274: —
5:o) Qvismaredalens torrläggning.....	»	664,689: —
6:o) diverse extra omkostnader	»	279,198: 34.

eller sammanlagdt kr. 1,948,883: 34.

I anledning af en särskild utaf sjösänkingsbolaget till Eders Kongl. Maj:t ingifven ansökning i fråga om beredande af låneunderstöd åt bolaget för företagets utförande behagade Eders Kongl. Maj:t uti nådig proposition den 16 februari 1877 föreslå Riksdagen att för sänkning och reglering af vattenhöjden i sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt utförande af dermed sammanhängande arbeten enligt fastställd plan bevilja sjösänkingsbolaget ett lån å 2,000,000 kronor, att utgå med 600,000 kronor under 1878, med 300,000 kronor under hvarje

af åren 1879, 1880, 1881 och 1882 och med 200,000 kronor under år 1883, under vilkor: att å hvarje lyftadt belopp af lånet årligen till slutet af år 1887 erlades fem procent ränta från lyftningsdagen; att för tiden från och med år 1888 årligen erlades åtta procent å hela den lyftade lånesumman, hvaraf ränta godtgjordes efter fem för hundra af det obetalda kapitalbeloppet och det öfriga utgjorde afbetalning derå, samt att i öfrigt de allmänna stadganden och bestämmelser, som vore af Riksdagen meddelade i fråga om låneunderstöd för vattenaftappning eller annat odlingsföretag, skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse jemväl för berörda lånebidrag.

Denna framställning bifölls af Riksdagen enligt dess underdåniga skrifvelse den 17 maj 1877; och har bolaget derefter under åren 1878—1883 lyftat hela det beviljade statslånet.

Som under arbetets fortgång svårigheter af flerahanda slag för sjösänkingsbolaget uppstått och kostnaderna visat sig uppgå till betydligt högre belopp än från början beräknats, anhöll bolaget år 1884, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta framställning att i betraktande af den större omfattning, som måst gifvas de med sjösänkingsföretaget förenade arbeten, samt de stora förmåner, som bereds det allmänna, Riksdagen måtte bevilja bolaget räntefrihet under åren 1886, 1887, 1888, 1889 och 1890 å det bolaget beviljade statslånet och medgifva framflyttning af amorteringen af lånet, så att den samma skulle taga sin början först med år 1891, i stället för med år 1888.

Med anledning häraf föreslog Eders Kongl. Maj:t uti nådig proposition den 20 februari 1885 Riksdagen medgifva, att sjösänkingsbolaget måtte befrias från skyldigheten att gälda ränta å omförmälda lån för åren 1886—1890, äfvensom erhålla anstånd med amorteringen af samma lån, på sätt bolaget begärt, med skyldighet för bolaget att från och med år 1891 å hela lånesumman årligen erlägga åtta procent, hvaraf ränta skulle beräknas efter fem för hundra å det obetalda kapitalbeloppet och återstoden utgöra afbetalning derå.

Till svar å denna Eders Kongl. Maj:ts framställning förmålde Riksdagen uti underdånig skrifvelse den 5 maj 1885, att, ehuru Riksdagen funne en lindring i sjösänkingsbolagets betalningsvilkor fullt befogad, Riksdagen likväl icke ansett sig böra tillstyrka en till sin art så väsentlig afvikelse från ingånget aftal som rent efterskänkande, på sätt Eders Kongl. Maj:t föreslagit, af ett fordringsbelopp, emedan en sådan åtgärd enligt Riksdagens åsigt ej borde medgifvas annat än vid verkligt nödtvång. Ett sådant förhållande förmenade Riksdagen ej vara för

handen i förevarande fall, enär fråga vore om ett företag, hvars genomförande visserligen för tillfället pålade intressenterne tunga bördor, men som antagligen i framtiden komme att återgälda de gjorda uppoffringarne. Riksdagen fann därför den åsyftade lindringen för sjösänkingsbolaget böra inskränkas till ett uppskof med räntas och amorterings erläggande, helst ett dylikt medgifvande ej skulle stå i strid med grunderna för statslånets beviljande, äfvensom till en nedsättning i räntefoten från fem till fyra och en half procent, eller enahanda räntefot, som vid 1885 års Riksdag bestämts för vanliga odlingslån, och Riksdagen förklarade sig alltså endast på det sätt bifalla Eders Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition, att Riksdagen dels för tiden från och med år 1886 nedsatt räntan å det sjösänkingsbolaget beviljade lån å 2,000,000 kronor till fyra och en half procent för år och dels medgifvit, att bolaget finge erhålla anstånd med denna räntas erläggande för åren 1886—1890 sålunda, att efter dessa års förlopp den för desamma upplupna ränta lades till den beviljade lånesumman, hvarefter å det sålunda uppkommande beloppet skulle erläggas, vid slutet af hvardera året 1891, 1892, 1893, 1894 och 1895 fyra och en half procent årlig ränta samt vid slutet af år 1896 och följande år, tills lånet blifvit slutbetaldt, en annuitet af åtta procent, deraf fyra och en half procent beräknades som ränta å oguldna beloppet och återstoden utgjorde kapitalafbetalning.

I följd af det uppskof med räntans erläggande, som sålunda beviljades, kommer statens fordran, som bolaget har att förränta och amortera, att vid 1890 års slut uppgå till 2,450,000 kronor.

Efter det sjösänkingsarbetet i sin helhet afsynats och den 13 augusti 1888 blifvit af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkändt, hafva 696 egare och innehafvare af jord inom Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsområde samt delegare i förenämnda, för dessa sjöars sänkning bildade bolag uti till Eders Kongl. Maj:t ställda, af bolagets direktion öfverlemnade skrifter anført: att arbetet visserligen utförts på ett sätt, som att döma af de offentliga vitsord, som erhållits, borde fullt tillfredsställa alla de olikartade och högt drifna anspråk, som stälts på detsamma, och att arbetet äfven enligt delegarnes åsigt ledts med all den omtanka om deras bästa, som varit möjlig under lösningen af så svåra och invecklade frågor som dem, hvilka med detta företag varit förenade, men att, då det varit oafvisligen nödvändigt att företaga större och mera omfattande arbeten än hvad det ursprungliga förslaget afsett, detta medfört betydligt ökade kostnader, hvarigenom dessa, som i det af öfverstelöjtnanten Grafström reviderade förslaget

beräknats till 1,948,883 kronor 34 öre, uppgått till 2,886,903 kronor 93 öre, utan att ens detta belopp kunde anses såsom sänkingskostnadens slutsumma, då ännu återstode en mängd ersättningar för borttagen jord, för framtida underhållet af nya brobyggnader m. m., hvilka efter derom i laga ordning tillkomna beslut icke finge bestämmas förr än efter företagets fullständiga afslutande; att i följd häraf all anledning vore att befara, att den direkta sjösänkingskostnaden icke skulle understiga 3,000,000 kronor, hvartill borde läggas den summa, som bolaget fått betala i räntor å lånta penningar under den tioåriga arbetstiden, eller enligt senaste bokslut 1,013,141 kronor 6 öre, då kostnaden i rundt tal kunde beräknas till 4,000,000 kronor; att efter år 1881 bolaget fått åtaga sig årliga uttaxeringar, uppgående för tiden till och med år 1887 till ett sammanlagdt belopp af 34 kronor 50 öre på vinstref eller 193 kronor 20 öre på vinsttunnland och för år 1888 till 5 kronor samt för åren 1889 och 1890 antagligen till sistnämnda belopp, på vinstref, för hvarterdera året; att en betydlig förhöjning häri, antagligen till 8 kronor för vinstref eller 44 kronor 80 öre på vinsttunnland, komme att inträda år 1891, då liqviden af statslånet började; att de höga belopp, som från denna tid skulle utgå, syntes delegarne vara så öfverväldigande, att de med största fruktan och bäfvan motsåge framtiden; att bolaget i ränta efter fem procent å statslånet till den 31 december 1885 erlagt 575,388 kronor 94 öre, under det att vanliga odlingslån endast droge fyra och en half procent ränta och derjemte njöte anstånd med dess erläggande; att de förluster genom bolagsmäns konkurs och frånvaron af all förmånsrätt för sjösänkingsbolaget för samma lån, för hvilket staten likväl förbehållit sig bästa rätt af jordegaren, sedan lånet fördelats, redan uppginge till nära 15,000 kronor och ökades med hvarje år; samt att detta bolag, utom skyldigheten att ombygga alla dammar och broar i Eskilstuna ström, hvartill motsvarighet ytterst sällan om ens någonsin förekommit vid andra sjösänkningar här i landet, hade för sjöns reglering måst bygga en särskild och ytterst dyrbar regleringsdam, bilda segelrännor, ombygga Hjelmare kanal och flera hamnar för en sammanlagd kostnad af 996,675 kronor 54 öre, oberäknadt den tryckande skyldigheten, icke blott att allt framgent underhålla dessa för sjöfarten verkställda arbeten, för hvilket underhåll bolaget dessutom af upplånta medel afsatt en särskild, till statskontoret lemnad fond, hvilken vid 1888 års utgång torde uppgå till 150,000 kronor, utan ock att dels i all framtid kostnadsfritt bogsera de segelfartyg, som passerade den så kallade Hemfjärden å Hjelmaren, och härför hålla en särskild ångbåt, och dels att utan någon

ersättning underhålla en stor del af sjömärkena i Hjelmarens farleder. På grund af dessa omständigheter och då sökandena vore fullt och fast förvissade, att Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen icke skulle tilllåta att denna, den största fredliga eröfring, som någonsin vunnits inom Sveriges landamären, blefve en orsak till ekonomisk tillintetgörelse för dem, som mången gång under nästan hopplös förtviflan utkämpat striden för vinnandet af dessa nya landsträckor och med aldrig vikande ihärdighet burit så oerhörda uppoffringar för rena statsändamål, att intet land i Europa dertill kunde uppvisa något motsvarande, anhölle sökandena i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig framställning, att af det Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag beviljade statslånet å 2,000,000 kronor halfva beloppet eller 1,000,000 kronor, såsom motsvarande de kostnader, bolaget fått vidkännas ensamt för sjöfartens fortgång på ett större djup än sjön medgäfv, måtte efterskänkas och afskrifvas.

Vid öfverlemnande af dessa underdåniga ansökningar har bolagets direktion, med vitsordande att totala sjösänkingskostnaden icke komme att understiga 4,000,000 kronor och att bolaget, förutom ofvannämnda fond för segeldjupets reglerande, måst offra 1,000,000 kronor för bibehållande af äldre och skapande af nya farleder, vidare framhållit, att bolagets affärsställning i september 1888, då direktionens yttrande afgafs, kunde beräknas på följande sätt, nemligen:

skulder, förutom upplupna, ej förfallna räntor Kr. 3,054,602: 63 och tillgångar, oberäknadt ofvan omförmälda i statskontoret inestående fond, samt bolagets fastigheter och fiske, hvilka åtminstone för det dåvarande vore afsedda att bibehållas för det framtida underhållet, samt efter afdrag af ett i enskild bankinrättning taget kreditiv å 50,000 kronor... » 187,104: 63; att, då vinstjorden för fullgradigt tunnland i oodladt skick betingade ett pris af 400 kronor och totalbeloppet af förbättringen skattats till 36,693,471⁵ kvadratref eller 6,552,41 tunnland fullgradig jord, den genom Hjelmarens och Qvismarens sänkning vunna jordförbättringen, innan ännu odling tillkommit, egde ett kontant värde af 2,620,964 kronor, hvilket således vore landets direkta vinst af företaget, under det att kostnaden för delegarne uppginge till 4,000,000 kronor; att häri torde ligga en på rättvisa och billighet grundad anledning att hoppas, det staten måtte efterskänka den million kronor af statslånet, som bolaget måst offra för ett rent statsändamål; samt att det icke kunde förnekas, att staten för denna million äfven erhållit tillfredsställande valuta i den

trygghet för allmänna sjöfarten på Hjelmaren, som beredts genom bolagets arbeten. På grund häraf och då med de vidsträckta arealer torrlagd mark, som funnes till många af Hjelmareområdets hemman, en så stor tillökning i dessa hemmans årliga kronoutskylder, som komme att förorsakas genom den inskjutna annuiteten för det nuvarande sjösänkingslånet, synnerligast der äfven en sådan för särskildt odlingslån tillkomme, hvarken ur statsekonomisk eller privaträttslig synpunkt kunde anses alldeles fri från vissa betänkliga olägenheter och faror äfven för det allmänna, ansåge direktionen den nu begärda afskrifningen af den allra största vigt för så väl bolagets bestånd, som bolagsmännens skyddande mot hopande ekonomiska faror, samt instämde fördenskull till alla delar i hvad bolagsmännen anfört och anhållit.

Uti häröfver infordradt underdånigt utlåtande har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* — jemte tillkännagifvande att statens kontrollerande ingenjör, öfversten m. m. A. M. Lindgren, vitsordat att alla de för sjöarne Hjelmarens och Qvismarens sänkning fastställda arbeten vore fullbordade på ett i allo berömvärdt och för det dermed afsedda ändamålet betryggande sätt samt att sjösänkingsbolaget, genom att utföra arbetena i större omfattning och på ett i tekniskt hänseende mera fulländadt sätt än den först gillade planen föreskrifvit, sökt på allt vis tillgodose de af företaget beroende olika intressena — vidare anfört, att detta storartade och inom vårt land hittills allenastående företag otvifvelaktigt vore förtjent af att bedömas på ett annat sätt än de sjösänkingsarbeten, som i allmänhet erhöles understöd med statslån; att, med hänsyn till de af sökandena anförda beaktansvärda omständigheter och då, på sätt af dem äfven framhållits, ifrågavarande företag i jmförelse med andra sjösänkingsarbeten varit förenadt med ovanligt stora omkostnader för ändamål, som icke omedelbart tillhörde sjösänkningen, detta företag borde af staten understödjas på ett kraftigare sätt, än andra dylika arbeten; att styrelsen, som ansåge sig icke kunna utan inskränkning tillstyrka sökandenas begäran, funne det böra innebära en väsentlig lättnad för delegarne uti företaget, om de årliga annuiteterna af statslånet minskades så mycket som möjligt; samt att styrelsen förty hemställde, att å bolagets vid 1890 års utgång befintliga skuld till staten måtte från och med år 1891 samt till och med år 1895 erläggas ränta efter tre och en half procent, för år räknadt, samt från och med år 1896 och intill dess hela skulden blifvit gulden en annuitet af fem procent, hvaraf tre och en half procent skulle beräknas som ränta och återstoden utgöra kapitalafbetalning.

Vidare hafva Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro, Vestmanlands och Södermanlands län med underdåniga yttranden i frågan inkommit och deruti tillstyrkt bifall till ansökningen, hvarvid till stöd härför dessa myndigheter, bland annat, andragit:

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län: att, om ände tvifvelsmål, som af Riksdagen år 1885 uttalades huruvida i då förevarande fall det verkliga nödtvång vore för handen, som enligt Riksdagens medgifvande kunde och borde föranleda till efterskänkande af en statsverkets fordran, kunde synas berättigade, förhållandena nu mera gestaltat sig så och om desamma förebragts så tillförlitliga upplysningar, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansåge sig fullt berättigad uttala den åsigt, att verkligt nödfall i ifrågavarande afseende vore för handen och att förty det sökta efterskänkandet af bolagets halfva skuld till statsverket borde kunna beviljas; att häremot visserligen det inkast kunde förväntas, att, om det sökta efterskänkandet nu medgäfves, sådant i framtiden skulle kunna åberopas som ett præcedensfall i fråga om andra sjösänkingsföretag; men i detta hänseende vore, redan under handläggningen af bolagets vid 1885 års riksdag till en del bifallna ansökning om lindring i lånevilkoren, af statskontoret i dess då afgifna underdåniga utlåtande erinradt, att någon grundad anledning till sådant åberopande icke vore att befara, enär något med Hjelmarens och Qvismarens sänkning jemförligt företag väl aldrig mera komme att i vårt land utföras. Det kunde jemväl invändas, att bolaget hade sig sjelft att skylla, som icke sett sig bättre före, innan det inlät sig i ett företag, som vid utförandet visat sig kräfva kostnader, som så högst betydligt öfverstigit de beräknade; men med fästadt afseende å så väl de äfven för fackmän mötande, hardt nära öofvervinneliga svårigheter att nöjaktigt beräkna de vid ett företag af så stor omfattning, som det förevarande, uppkommande kostnader och ersättningar, som ock sjösänkingsintressenternas städse ådagalagda bemödanden att förskaffa sig ett tillförlitligt kostnadsförslag, kunde likväl bolaget i sanning sägas stå utan skuld till det inträffade nödtvungna öfverskridandet af kostnadsberäkningarna. Med anledning af bolagsdirektionens yttrande om den för detta lån, liksom för odlingslån i allmänhet, gällande tysta förmånsrätt enligt nådiga förordningen den 20 juli 1855 hade Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra undersöka huru förhållandena efter hela lånets fördelning å de särskilda i företaget deltagande fastigheter och anteckning i jordeböckerna af de sålunda uppkommande särskilda annuitetsbeloppen skulle vid jemförelse med fastigheternas taxeringsvärden gestalta sig. Denna

undersökning hade naturligtvis icke kunnat omfatta alla i sjösänkningen deltagande fastigheter, utan inskränkts till sådana, hvilka enligt de från sjösänkingsbolaget infordrade, laga kraft egande uppskattningslängder syntes komma att tyngst graveras af ansvarighet för statslånet. Då statslånets förräntande och amortering komme att kräfva en annuitet af omkring 6 kronor 50 öre för hvarje qvadratref af bolagsmännens vinstjord, skulle annuiteten för hvarje af nedan antecknade hemmansdelar, taxerade för 1887 till bredvidstående belopp, komma att efter den vunna förbättringen, beräknad i qvadratref vinstjord, utgöra:

	Qvadratref vinstjord.	Taxerings- värde.		Annuitet.	
		Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
<i>inom Askers socken:</i>					
för $\frac{1}{4}$ mantal	66,7103	10,000	—	433	62
» ett annat $\frac{1}{4}$ mantal	70,7917	9,000	—	460	15
» $\frac{8}{16}$ mantal	57,1727	6,800	—	371	62
» kronoegendomen Via, 3 mantal	360,4211	84,000	—	2,342	74
» » Valsta, 1 mantal	133,9898	35,000	—	870	93
<i>inom Stora Mellösa socken:</i>					
» $\frac{1}{4}$ mantal	41,8920	4,500	—	272	30
» kronoegendomen Biskopsvrak, 2 mantal	459,5467	36,000	—	2,987	05
» $\frac{1}{4}$ mantal	38,4741	6,500	—	250	08
» ett annat $\frac{1}{4}$ mantal	60,5700	4,700	—	393	70
» $\frac{1}{2}$ mantal	90,6056	10,800	—	588	94
» $\frac{1}{3}$ mantal	46,3823	6,500	—	301	48
» $\frac{1}{8}$ mantal	26,1026	2,700	—	169	67
<i>inom Glanshammars socken:</i>					
» $2\frac{1}{2}$ mantal	377,0948	35,100	—	2,451	12
» $1\frac{1}{2}$ mantal	147,5971	20,200	—	959	38
<i>inom Ekeby socken:</i>					
» $3\frac{1}{2}$ mantal	473,3048	106,700	—	3,076	48
» 1 mantal	261,7878	55,000	—	1,701	62
<i>inom Gellersta socken:</i>					
» $\frac{1}{4}$ mantal	34,7486	9,900	—	225	87

	Kvadratref vinstjord.	Taxerings- värde.		Annuitet.	
		Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
<i>inom Norrbyås socken:</i>					
för $\frac{5}{12}$ mantal	79,2692	10,700	—	515	25
» 1 mantal	209,1642	31,700	—	1,359	57
<i>inom Sköllersta socken:</i>					
» $\frac{13}{16}$ mantal	136,0559	17,400	—	884	36
<i>inom Almby socken:</i>					
» $\frac{1}{4}$ mantal	56,9857	8,500	—	370	41
» $\frac{3}{4}$ mantal	153,6060	17,100	—	998	44

Om med ledning af förestående tabell uträkning företoges af hvad hvarje särskild annuitet utgjorde i procent af fastighetens taxeringsvärde, uppkomme så höga procenttal, att man nödgades antaga att, så vida fråga vore om de under enskild eganderätt varande fastigheter, verkliga faror förefunnes för fastighetskrediten, helst, der odlingslån jemväl erhållits, annuiteterna å dessa lån tillkomme; men genom det sökta efterskänkandet skulle dessa faror i ganska betydlig mån aflägsnas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vestmanlands län: att då anordnandet och underhållet af en allmän segelled af den omfattning som den ifrågavarande öfver Hjelmaren måste vara ett statens intresse och då vederbörande afsyningsmän vitsordat, att Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag fullgjort detta arbete på ett i allo tillfredsställande sätt, både billigt och rättvist syntes vara, att staten godtgjorde bolaget de kostnader, som det för samma arbete fått vidkännas, och hvilka syntes, enligt den bifogade redovisningen, uppgå till i det närmaste 1,000,000 kronor, men, om erlagda räntor medräknades, betydligt öfverstege detta belopp; och

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands län: att detta sjösänkingsföretags allenastående beskaffenhet och tyngden af de bördor, som bolaget hittills måst och äfven framgent måste underkasta sig för sjöfartens vidmakthållande i Hjelmaren och dermed sammanhängande farleder, innefattade på billighet och rättvisa grundade, fullt bevekande skäl för staten att skänka det betryckta bolaget en kraftig och verksam hjälp, helst om tillbörlig hänsyn tillika toges till den

uppenbara fördelen för det allmänna deraf, att de stora sank landsträckorna omkring Hjelmaren och Qvismaren blefve genom torrläggning bragta till fullständig fruktbarhet; att bolagets belägenhet numera kommit derhän, att ett efterskänkande af en del utaf statens fordran syntes nödvändigt för att förebygga ekonomiskt obestånd bland den stora jordbruksbefolkning, som af företaget berördes; att vid börjande amortering af statslånet annuiteten skulle blifva de fleste delgarne inom länet öfvermäktig och betaga dem betalningsförmåga; att ehuru häremot kunde invändas, att genom ökad jordafkastning efter sankmarkernas torrläggning egendomsvärdet skulle komma att höjas, å andra sidan förekomme, att åtminstone inom Södermanlands län, der det högsta taxeringsvärdet å fullt bebyggt och med husbehofsskog försedd jordegendom på landet hittills beräknats efter 350 kronor tunnlandet fullgradig jord, det ökade jordvärdet säkerligen icke komme att stå i motsvarigt förhållande till den stegrade afgälden samt att den gamla, odlade jorden måste ensam bära hela kostnaden för sjösänknin-gen, intildess den torrlagda marken komme i full växtkraft och erhållit tillräcklig åbyggnad; att den tysta förmånsrätt, som staten förbehållit sig för de årliga ränte- och amorteringsbeloppen, kunde komma att utföva ett menligt inflytande på vederbörande in-teckningshafvares i lag grundade säkerhet för sina fordringar, enär de stora summor, som till betalning af det ifrågavarande statslånet skulle årligen med förmånsrätt såsom för annan afgäld af fast egendom utgå ur de i sjösänknin-gen deltagande fastigheterna och hvilka mångenstädes blefve ytterligare ökade genom annuiteter på de för den vunna jordens afdikning och odling erhållna odlingslån, syntes gifva berättigad anledning till farhåga för, att dessa egendomar icke derjemte förmådde betäcka de deri in-tecknade fordringsbeloppen; samt att, enligt från inträffade enstaka fall hemtad erfarenhet, denna omständighet kunde blifva af ödesdiger verkan för en stor del, må hända största delen af de nuvarande sjösänkings-intressenterne och omstörta hela deras kredit.

Statskontoret, som slutligen blifvit i ärendet hört, har uti underdånigt utlåtande den 12 nästlidne februari, lika med öfrige i frågan hörde myndigheter, i betraktande af hvad utaf handlingarne framgår, förmått sig icke kunna annat än finna, att någon eftergift å bolagets förpligtelser till staten borde medgifvas. Särskildt har statskontoret fäst uppmärksamheten å den tysta förmånsrätten för detta lån och den våda, som, på sätt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro och Södermanlands län framhållit, deraf kunde uppstå för fastighetskrediten, hvilken betänkliga olägenhet af länet ökades, såsom äfven

dessa myndigheter erinrat, derigenom att odlingslån, uppgående sammanlagdt till icke mindre än 333,100 kronor, blifvit beviljade för afdikning och odling af den mark, som vissa egendomar genom sjösänkningen erhållit.

Under erinran, hurusom i afseende å den form, hvori den behöfliga eftergiften skulle bolaget tillkomma, länsstyrelserna tillstyrkt bifall till ansökningen, hvaremot väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett nedsättning i länets räntefot och utsträckning af dess amorteringstid vara tillfyllestgörande, har statskontoret vidare förmått sig icke kunna dela denna styrelsens åsigt, men å andra sidan funnit, att ett efterskänkande af en statens kapitalfordran borde, så vidt möjligt, undvikas. Deremot har statskontoret funnit en nedsättning i den för lånet bestämda räntan, såsom redan egt rum vid 1885 års riksdag, vara att föredraga, om derigenom kunde vinnas hvad som i främsta rummet syntes åsyftas med den underdåniga framställningen och länsstyrelsernas tillstyrkande dertill eller att förekomma, det ett flertal af delegarne i företaget skulle genom de höga annuiteterna bringas på obestånd. Detta ändamål skulle enligt statskontorets åsigt kunna uppnås genom efterskänkande af den vid 1890 års slut upplupna, icke erlagda räntan å statslånet samt räntefotens nedsättande och amorteringstidens utsträckande, i enlighet med hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit; och har statskontoret till belysande häraf meddelat följande uppgift å de årliga utgifterna för liqviderande af bolagets skuld till staten vid 1890 års slut under nedannämnda förutsättningar, nemligen:

1:o. Utan någon eftergift:

skuld	kr. 2,450,000: —
för åren 1891—1895, årlig ränta å 4½ procent	» 110,250: —
» 1896 och följande år, tills lånet vore slutbetaldt, annuitet af 8 procent	» 196,000: —

2:o. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag:

skuld	» 2,450,000: —
för åren 1891—1895, årlig ränta å 3½ procent	» 85,750: —
» 1896 och följande år, annuitet å 5 procent	» 122,500: —

3:o. Vid bifall till ansökningen:

skuld	» 1,450,000: —
för åren 1891—1895, årlig ränta å 4½ procent	» 65,250: —
» 1896 och följande år, annuitet å 8 procent	» 116,000: —

4:o. Vid efterskänkande af den vid 1890 års slut upplupna ränta:

skuld	kr. 2,000,000: —
för åren 1891—1895, årlig ränta å 3½ procent ... »	70,000: —
» 1896 och följande år, annuitet å 5 procent »	100,000: —

Vid jämförelse af bolagets utgifter enligt dessa olika alternativ visade sig att det sista eller af statskontoret ifrågasatta alternativet visserligen medförde en något högre ränteutgift under de fem första åren än om delegarnes ansökning rent bifölles, men att deremot annuiteten sedermera skulle blifva icke obetydligt lägre. Vål skulle enligt statskontorets förslag amorteringstiden förlängas med omkring sexton år, men detta borde icke för delegarne vara ofördelaktigt och hade för statsverket icke någon afsevärd betydelse.

Redan uti det yttrande, som jag till statsrådsprotokollet afgaf den 20 februari 1885, då fråga förevar om aflåtande af framställning till Riksdagen i ändamål att bereda lindring för Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag i vilkoren för det erhållna statslånet, framhöll jag de stora svårigheter, som för innehafvare af smärre hemmansdelar skulle möta att erlægga de på dem belöpande uttaxeringar för gäldande af annuiteterna å omförmälda statslån och på samma gång bestrida kostnaderna för dikning och odling af den torrlagda mark, som kommit på deras lott, och jag förklarade mig icke vara öfvertygad, att svårigheterna för sjösänkingsbolaget skulle genom uppskof med räntans erläggande under några år blifva undanröjda. Mina då uttalade betänkligheter hafva genom den utredning, som vederbörande myndigheter nu lemnat, ytterligare bekräftats. Det synes mig nemligen genom hvad i de afgifna yttrandena anförts vara ådagalagdt, att betänkliga rubbningar i fastighetskrediten inom den vidsträckt landsort, som af sjösänkingsföretaget beröres, äro att befara, derest icke en väsentligare lindring i annuiteten för statslånet beredes. Jag anser sålunda, att det verkliga nödtvång, som Riksdagen i sin underdåniga skrivelse den 5 maj 1885 förutsatt såsom vilkor för ett rent efterskänkande af en statens fordran, nu är för handen. Ett ytterligare skäl för att förorda en lindring i delegarnes betalningsskyldighet finner jag i de betydande kostnader, som sjösänkingsbolaget nödgats nedlägga på arbeten, som afsett den allmänna trafikens intressen och af hvilka sålunda intressenterna i företaget icke draga någon omedelbar fördel.

Beträffande sättet för åvägabringande af den behöfliga lindringen i lånevilkoren finner jag den åsyftade lindringen lämpligen böra bere-

das genom att eftergifva den upplupna oguldna räntan för åren 1886—1890, uppgående tillhoppa till 450,000 kronor, och genom medgifvande af nedsättning i den för lånet bestämda räntan och annuiteten, på sätt statskontoret föreslagit. Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag må erhålla eftergift å den vid 1890 års slut upplupna, till 450,000 kronor uppgående, oguldna räntan för åren 1886—1890 å ifrågavarande statslån; samt

att sjösänkingsbolaget derjemte medgifves den lindring i betalningsvilkoren för lånet, att å lånesumman, 2,000,000 kronor, skall erläggas vid slutet af hvardera året 1891, 1892, 1893, 1894 och 1895 tre och en half procent ränta samt vid slutet af år 1896 och följande år, tills lånet blifvit slutbetaldt, en annuitet af fem procent, deraf tre och en half procent beräknas som ränta å oguldna beloppet och återstoden utgör kapitalafbetalning.»

Till denna af statsrådets öfrige ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet skulle till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan C till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Carl G. Edman.